

Interface Demography

Working Paper

No. 2023-2

Overzichtsrapport EPRES-BE onderzoek:

Wave 1 - Wave 5.

Edith Walravens, Mattias Vos & Christophe Vanroelen

Oktober 2023

DOI: 10.5281/zenodo.11059834

Interface Demography, Vrije Universiteit Brussel, Pleinlaan 5, 1050 Brussels,
Belgium Website: interfacedemography.be

Inhoudstafel

Inhoudstafel.....	3
1. Inleiding.....	4
2. Algemene kenmerken van de steekproef.....	5
3. Bijkomende huishoudenskenmerken	9
4. Kenmerken arbeidskwaliteit	11
4.1. Arbeidsvoorwaarden	11
4.2. Arbeidsverhoudingen	14
4.3. Precariteitsschaal en de sub-dimensies ervan	16
4.4. Intrinsieke kenmerken van de arbeidstaak (arbeidsinhoud en arbeidsomstandigheden)	19
5. Gevolgen op het gebied van gezondheid en welzijn	23
6. Evolutie van de EPRES voor de respondenten die deelnamen aan alle EPRES-BE-bevragingen..	26
6.1. Socio-demografische- en jobkenmerken	26
6.2. Precariteitsschaal en -dimensies en mentale gezondheid	28
7. Besluit.....	30

1. Inleiding

Het hoofddoel van het EPRES-BE-onderzoek is om een meetschaal te ontwikkelen en te valideren die precair werk succesvol in kaart kan brengen en kan linken aan welzijns- en gezondheidsuitkomsten. De indicator is een aanpassing voor België van de internationaal gebruikte EPRES (Employment Precariousness Scale).¹ De EPRES-BE schaal drukt met een score tussen 0 (niet precair) en 1 (zeer precair) uit hoe precair een baan is. Werkonzekerheid is door Vanroelen et al. (2021) gedefinieerd als: "een opeenstapeling van ongunstige 'employment quality characteristics' die in essentie het gevolg is van de zwakke onderhandelingsmacht van een werknemer"². De arbeidskwaliteitskenmerken die worden vastgelegd met de EPRES-BE-schaal, komen neer op acht dimensies: (1) het niet hebben van een vast contract, (2) een gebrek aan inspraak via vakbonden, en/of collega's en leidinggevenden, (3) geen basisrechten, (4) kwetsbaarheid, een autoritaire behandeling, een gebrek aan informatie over de gezondheids- en veiligheidsrisico's op het werk en een onjuiste afhandeling van loon- en administratievoorwaarden, (5) afdwingbaarheid van rechten, (6) onzekere en/of onvoorspelbare werktijden, asociale tijden, lange werktijden en stand-by moeten blijven, (7) een inkomen uit het laagste loonkwartiel en (8) geen opleiding aangeboden door de werkgever.

Om dit te realiseren, werd er in 2019 een enquête afgenomen in samenwerking met de Algemene Centrale van het ABVV. De enquête werd opgesteld en afgenomen door de onderzoeksgroep Interface Demography van de Vrije Universiteit Brussel. De enquête waarover hier gerapporteerd wordt, maakt deel uit van een panel-studiedesign, waarbij de respondenten worden uitgenodigd iedere zes maanden opnieuw deel te nemen aan het onderzoek. De focus lag hierbij op de bevraging van de dienstenchequesector. De oververtegenwoordiging van deze sector zet zich verder in de vervolgbefragingen. Dit rapport geeft een overzicht van de eerste vijf bevragingen, die plaatsvonden van 2019 tot en met 2022.

Het onderhavig beschrijvend rapport biedt een overzicht van de kenmerken van de steekproef over de verschillende waves heen, alsmede de eerste beschrijvende resultaten van het onderzoek. De belangrijkste doelstelling van dit rapportje is niet alleen om een beeld te schetsen van de initiële steekproef, maar ook om de selectieve uitval in de longitudinale steekproef te documenteren. Dit kan onderzoekers die de longitudinale data wensen te gebruiken een beeld geven van de selectiviteit van de steekproef, die hoe dan ook een invloed zal hebben op de bekomen resultaten.

¹ Vives, A., Amable, M., Ferrer, M., Moncada, S., Llorens, C., Muntaner, C., Benavides, F. G., & Benach, J. (2010). The Employment Precariousness Scale (EPRES): psychometric properties of a new tool for epidemiological studies among waged and salaried workers. *Occupational and Environmental Medicine*, 67 (8), 548–555. <https://doi.org/10.1136/oem.2009.048967>.

² Vanroelen, C., Julià, M., & Van Aerden, K. (2021). Precarious Employment: An Overlooked Determinant of Workers' Health and Well-Being? In *Flexible Working Practices and Approaches* (pp. 231–255). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-74128-0_12

De eerste paragraaf bespreekt de algemene kenmerken van de steekproef zodat de lezer een eerste beeld krijgt van de samenstelling van de groep respondenten die onze enquête invulde. In de tweede paragraaf worden een aantal bijkomende huishoudkenmerken besproken die tot voornaamste doel hebben om de individuele werksituatie van de respondenten te kaderen binnen een bredere sociale context. Nadat de steekproef is verkend, worden in paragraaf drie de kenmerken van arbeidskwaliteit besproken. Het betreft de arbeidsvoorwaarden en -verhoudingen, de precariteitsschaal en -dimensies en tot slot de intrinsieke kenmerken van de arbeidstaak, namelijk de arbeidsinhoud en -omstandigheden. Paragraaf vijf toont hoe bepaalde gezondheids- en welzijnsaspecten verdeeld zijn over de steekproef. We sluiten dit rapport af met een korte conclusie.

2. Algemene kenmerken van de steekproef

De eerste EPRES-BE-bevraging leidde 4516 unieke respondenten naar de online enquête, waarvan er 3394 geldige antwoorden gaven. 75% van de reacties resulteerde dus in een geldig ingevulde vragenlijst. Van de respondenten die deelnamen aan de eerste bevraging namen 312 mensen opnieuw deel aan een tweede bevraging. Voor de derde bevraging waren dit er iets meer: namelijk 382. Aan de vierde bevraging namen 208 mensen deel, in de vijfde bevraging waren dit er nog 144. Tabel 1 toont een vergelijking van de algemene kenmerken van steekproeven voor de vijf EPRES-BE-bevragingen.

In de eerste EPRES-BE-bevraging ontving maar liefst 82,1% van de respondenten de vragenlijst via zijn of haar vakbond. Van de 3394 deelnemers werken 2707 respondenten in loondienst (79,8%), zijn er 10 respondenten zelfstandige (0,3%) en bevinden 112 mensen (3,3%) zich in progressieve tewerkstelling (herintegratie na langdurige ziekte). De grootste sector is schoonmaak onder dienstencheques (43,9%). Samen met de schoonmaak zonder dienstencheques (6,9%) beslaat de volledige schoonmaaksector dus meer dan de helft van onze steekproef. Ook de industrie is een grote sector met 529 werknemers (19,4%).

In de tweede en derde bevraging werkt nog ongeveer 75% in loondienst. In de vierde en vijfde bevraging stijgt dit percentage naar respectievelijk 89,6% en 85%. Mensen in een situatie van progressieve tewerkstelling na arbeidsongeschiktheid beslaan in de tweede en vierde bevraging 3,8%, in de derde 2,8% en in de vijfde bevraging 4,8% van de steekproef. In de derde bevraging zijn 3 respondenten (0,8%) zelfstandige. In de vierde en vijfde bevraging is dit telkens 1 respondent (0,5%; 0,7%). De schoonmaaksector blijft de grootste sector in de volgende EPRES-BE-bevragingen, maar verliest een deel van haar overwicht aan de non-profitsector, die stijgt van 6,7% in de eerste bevraging tot 20,5% in de vijfde en laatste bevraging. De schoonmaaksector met dienstencheques beslaat in deze laatste bevraging nog 29,1% van onze steekproef.

In tabel 2 vergelijken we socio-demografische verdeling tussen de steekproeven van de eerste vijf EPRES-BE-bevragingen. Er werd bij een tweede deelname niet opnieuw naar de leeftijd

van de respondent gevraagd. We zien enkel hoe de samenstelling van de originele leeftijdscategorieën verandert overheen de verschillende bevestigingen. De exacte leeftijd van de respondenten op het moment van de vervolgbestiging kan aldus berekend worden door de tijdsintervallen tussen iedere vervolgbestiging toe te voegen. In de eerste bevestiging vinden we meer jongeren (2,7%) dan de hierop volgende bevestigingen, waar het percentage steeds tussen de 1% en 2% ligt. De resterende leeftijdsgroepen liggen in alle bevestigingen telkens rond de 30 à 40%. Vrouwen zijn oververtegenwoordigd in de eerste bevestiging (65,6%). In de volgende bevestigingen blijft sprake van deze oververtegenwoordiging. Een verklaring hiervoor kan gezocht worden in het feit dat een groot deel van onze steekproef in de schoonmaaksector werkt. De steekproef van de eerste bevestiging bevat minder mensen met een diploma hoger onderwijs (13,5%) en meer mensen met een diploma lager secundair onderwijs als hoogst behaalde onderwijsdiploma (44,9%). In de volgende bevestigingen stijgt het aandeel respondenten met een diploma hoger secundair onderwijs en een diploma hoger onderwijs. De eerste bevestiging telt meer voltijdse (53,2%) dan deeltijdse (46,8%) werknemers. Dit verschil blijft bestaan in de volgende bevestigingen. Naar contracttype valt op dat een grote meerderheid van 95,9% in de eerste bevestiging een contract heeft van onbepaalde duur. In de tweede en derde bevestiging ligt dit aandeel lager, namelijk rond de 75%. In de vierde en vijfde bevestiging ligt het percentage weer rond de 95%.

Tabel 1 Vergelijking algemene kenmerken steekproeftussen EPRES-BE-W1 (n=3394), EPRES-BE-W2 (n=306), EPRES-BE-W3 (n=382), EPRES-BE-W4 (n=208) en EPRES-BE-W5 (n=144).

Vraag	Antwoordmogelijkheden	EPRES-BE-W1		EPRES-BE-W2		EPRES-BE-W3		EPRES-BE-W4		EPRES-BE-W5	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Van wie hebt u deze vragenlijst ontvangen?	Via mijn vakbond	2786	82,1								
	Via mijn werkgever	18	0,5								
	Via een collega	37	1,1								
	Via vrienden of familie	31	0,9								
	Andere	522	15,4								
Activiteitsstatus respondent	Tewerkgesteld	2707	79,8	235	75,3	293	75,7	189	89,6	125	85,0
	Arbeidsongeschikt/invalide	155	4,6	24	7,7	26	6,7	9	4,3	7	4,8
	Arbeidsongeschikt met een progressieve tewerkstelling	112	3,3	12	3,8	11	2,8	8	3,8	7	4,8
	Gepensioneerd	38	1,1	8	2,6	20	5,2	1	0,5	1	0,7
	Huisvrouw/Huisman	74	2,2	3	1,0	1	0,3				
	Werkzoekend met uitkering	167	4,9	20	6,4	21	5,4	1	0,5		
	Werkzoekend zonder uitkering	40	1,2	3	1,0	2	0,5				
	Zelfstandige	10	0,3			3	0,8	1	0,5	1	0,7
	Thematisch verlof / Tijdelijk werkloos	5	0,1			5	0,1	2	0,9	1	0,7
	Andere	86	2,5	7	2,2	5	0,1			5	3,5
Sector van tewerkstelling	Industrie	529	19,4	78	30,8	87	28,2	55	30,2	42	35,9
	Bouwsector	213	7,8	9	3,6	12	3,9	5	2,7	1	0,9
	Bewaking	107	3,9	11	4,3	13	4,2	7	3,8	5	4,3
	Onderwijs, gezondheidszorg en overheid (non-profit)	183	6,7	34	13,4	39	12,7	34	18,7	24	20,5
	Schoonmaak (geen dienstencheques)	189	6,9	12	4,7	16	5,2	2	1,1	1	0,9
	Schoonmaak Dienstencheques	1196	43,9	85	33,6	104	33,8	57	31,3	34	29,1
	Andere diensten (profit)	308	11,3	24	9,5	37	12,0	22	12,1	10	8,5
	Andere / Missing	669	19,7	3141	92,5	3086	90,9	3212	94,6	3277	96,6

Bron: EPRES-BE enquête, Interface Demography (eigen analyses).

Grijze markering: Niet van toepassing/niet beschikbaar.

Tabel 2 Vergelijking o.b.v. socio-demografische- en jobkenmerken tussen EPRES-BE-W1 (n=3394), EPRES-BE-W2 (n=312), EPRES-BE-W3 (n=387), EPRES-BE-W4 (n=211) en EPRES-BE-W5 (n=147).

Vraag	Antwoordmogelijkheden	EPRES-BE-W1		EPRES-BE-W2		EPRES-BE-W3		EPRES-BE-W4		EPRES-BE-W5	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Leeftijd in 4 categorieën	15-24	90	2,7	3	1,0	5	1,3	3	1,4	3	2,0
	25-39	1253	36,9	95	30,4	111	28,7	60	28,4	41	27,9
	40-50	1044	30,8	93	29,8	119	30,7	64	30,3	41	27,9
	50-74	1006	29,6	121	38,8	152	39,3	84	39,8	62	42,2
	Andere / Missing	1	0,0	0	0	0	0	0	0	0	0
Geslacht	Man	1165	34,3	138	44,2	167	43,2	90	42,7	64	43,5
	Vrouw	2225	65,6	172	55,1	219	56,6	120	56,9	82	55,8
	Ander	4	0,1	2	0,6	1	0,3	1	0,5	1	0,7
	Missing			3082	90,8	3007	88,6	3183	93,8	3247	95,7
Hoogst behaalde onderwijsdiploma	Geen diploma - of lager onderwijs + Lager secundair onderwijs en leercontract	1357	44,9	109	34,9	129	33,3	51	24,2	34	23,1
	Hoger secundair onderwijs	1255	41,5	135	43,3	174	45,0	101	47,9	67	45,6
	Hoger onderwijs (universitair en	409	13,5	62	19,9	79	20,4	56	26,5	43	29,3
	Ander/Missing	373	13,5	6	1,9	5	1,3	3	1,4	3	2,0
Voltijds/Deeltijds werk	Full-time	1437	53,2	142	45,5	175	56,1	115	54,5	78	53,1
	Part-time	1264	46,8	98	31,4	120	38,5	78	37,0	50	34,0
	Andere / Missing	693	20,4	72	23,1	92	29,5	18	8,5	19	12,9
Soort contract	Contract van onbepaalde duur	2619	95,9	239	76,6	296	76,5	196	92,9	139	94,6
	Contract van bepaalde duur	70	2,6	8	2,6	9	2,3	1	0,5	3	2,0
	Uitzendarbeid	31	1,1	2	0,6	4	1,0			1	0,7
	Vervangingscontract	7	0,3							1	0,7
	IBO/Startbaanovereenkomst	5	0,2								
	Andere / Missing	662	19,5	63	20,2	78	25,0	14	6,6	3	2,0

Bron: EPRES-BE enquête, Interface Demography (eigen analyses).

Grijze markering: Niet van toepassing/niet beschikbaar.

3. Bijkomende huishoudenskenmerken

In tabel 3 wordt een overzicht gegeven van de bijkomende huishoudenskenmerken van de tewerkgestelden in de eerste vijf EPRES-BE-bevragingen. Concreet gaat het om de gezinssituatie van werknemers, hun werk-privé balans, de mate waarin ze aangeven toe te kunnen komen met hun gezinsinkomen en het maandelijks netto gezinsinkomen. Voor deze laatste indicator wordt zowel het gemiddelde als de mediaan en het eerste en laatste percentiel weergegeven.

In alle bevragingen vormen koppels met inwonende kinderen ongeveer de helft van de steekproef. In de eerste en vierde bevraging is 12,2% alleenstaande die alleen woont, in de tweede, derde en vijfde bevraging ligt dit percentage iets lager. Alleenstaanden die samenwonen met anderen vormen in de eerste bevraging 3,5%, waar in de daaropvolgende bevragingen het percentage rond de 2% schommelt. Het percentage alleenstaanden met inwonende kinderen is het hoogste in de vijfde bevraging (12,8%). Alleenstaanden met niet-inwonende kinderen zijn het meest vertegenwoordigd in de tweede bevraging met 3,4%. Het aandeel koppels zonder kinderen stijgt overheen de verschillende bevragingen (van 14,6% in de eerste, 18% in de vierde) met een lichte daling in de laatste bevraging (17,6%). Koppels met niet-inwonende kinderen zijn het meest vertegenwoordigd in de tweede bevraging (13,6%), mensen die bij hun ouders inwonen komen het meest voor in de eerste bevraging (3,2%).

Werknemers met een heel goede tot goede werk-privé balans zijn oververtegenwoordigd in alle bevragingen, gaande van 77,3% in de eerste, tot 70,4% in de vijfde EPRES-BE-bevraging. In onze eerste bevraging geeft het grootste aandeel werknemers aan met enige moeite toe te komen met het gezinsinkomen (35,7%). Enkel in de vierde bevraging is het aandeel werknemers dat aangeeft tamelijk gemakkelijk toe te komen (30,3%) groter dan het aandeel werknemers dat enige moeite heeft. Het gemiddelde maandelijks netto-inkomen stijgt overheen de verschillende bevragingen, gaande van €2723 in de eerste bevraging, tot €3414 per maand in de vijfde bevraging.

Tabel 3 Vergelijking van huishoudenskenmerken tussen de tewerkgestelden uit EPRES-BE W1 (n=2707), EPRES-BE W2 (n=235), EPRES-BE W3 (n=293), EPRES-BE W4 (n=189) en EPRES-BE W5 (n=125).

Vraag	Antwoordmogelijkheden	EPRES-BE W1		EPRES-BE W2		EPRES-BE W3		EPRES-BE W4		EPRES-BE W5	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Gezinssituatie	Alleenstaande die alleen woont	300	12,2	27	11,5	32	10,9	23	12,2	13	10,4
	Alleenstaande die samenwoont met anderen	87	3,5	4	1,7	5	1,7	2	1,1	3	2,4
	Aleenstaande met inwonende kinderen	225	9,1	26	11,1	34	11,6	20	10,6	16	12,8
	Aleenstaande met kinderen die (hoofdzakelijk) elders wonen	39	1,6	8	3,4	5	1,7	3	1,6	1	0,8
	Koppel zonder kinderen	359	14,6	38	16,2	49	16,7	34	18,0	22	17,6
	Koppel met inwonende kinderen	1168	47,4	97	41,3	134	45,7	84	44,4	53	42,4
	Koppel met kinderen die (hoofdzakelijk) elders wonen	209	8,5	32	13,6	30	10,2	19	10,1	15	12,0
	Inwonend bij één of beide ouders	79	3,2	3	1,3	4	1,4	4	2,1	2	1,6
	Missing	241	8,9								
Werk-privé balans	Heel goed - Goed	1816	77,3	162	71,4	209	73,6	133	75,6	88	70,4
	Niet goed - Slecht	534	22,7	65	28,6	75	26,4	43	24,4	37	29,6
	Andere / Missing	357	13,2	8	3,4	9	3,1	13	6,9		
Toekomen met gezinsinkomen	Zeer gemakkelijk	78	3,2	10	4,3	24	8,2	18	9,6	11	8,8
	Gemakkelijk	238	9,9	31	13,4	48	16,5	33	17,6	18	14,4
	Tamelijk gemakkelijk	591	24,5	60	25,9	87	29,9	57	30,3	38	30,4
	Met enige moeite	863	35,7	69	29,7	91	31,3	49	26,1	39	31,2
	Met moeite	411	17,0	36	15,5	21	7,2	17	9,0	13	10,4
	Met grote moeite	235	9,7	26	11,2	20	6,9	14	7,4	6	4,8
	Andere / Missing	291	10,7	3	1,3	2	0,7	1	0,5		
Maandelijks netto gezinsinkomen (€)	Gemiddelde	2723		3372		3198		3277		3414	
	Mediaan	2799		3275		3190		3161		3341	
	Percentiel 10	1346		1605		1666		1689		1869	
	Percentiel 90	4042		5590		4761		4801		5030	

Bron: EPRES-BE enquête, Interface Demography (eigen analyses).

Grijze markering: Niet van toepassing/niet beschikbaar.

4. Kenmerken arbeidskwaliteit

In deze paragraaf bespreken we arbeidskwaliteit van onze respondenten aan de hand van een aantal kenmerken die we opdeelden in vier categorieën. Ten eerste kijken we naar de arbeidsvoorwaarden waaronder werknemers hun job doen. Het gaat dan bijvoorbeeld om de werktijden, het soort contract, of er een mogelijkheid is om trainingen te volgen, enzovoort. De tweede categorie, de arbeidsverhoudingen, bespreekt de relatie die werknemers hebben met hun werkgever(s) en collega's in de brede zin. Ook de rol van vakbonden komt hierin aan bod. Ten derde, beschrijven we de precariteitsschaal die we voor deze studie hebben ontwikkeld. Deze schaal omvat zowel arbeidsvoorwaarden als arbeidsverhoudingen, waarbij de (sub-)dimensies tot stand zijn gekomen op basis van eerder onderzoek binnen de EPRES-traditie. De empirische samenstelling en constructie van de schaal, alsmede de scores voor de verschillende sectoren worden hier besproken. We sluiten af met de beschrijving van intrinsieke kenmerken van de arbeidstaak: de inhoud van het werk en de omstandigheden waaronder dat werk gebeurt. Deze dimensies van arbeidskwaliteit maken geen deel uit van het EPRES-construct, maar worden doorgaans wel gezien als belangrijke mediators.

4.1. Arbeidsvoorwaarden

De arbeidsvoorwaarden zijn de afspraken die werknemers hebben met hun werkgever over hoe zij hun arbeid zullen verrichten. Tabel 4 toont een aantal aspecten van die arbeidsvoorwaarden voor de verschillende sectoren, en vergelijkt deze tussen de eerste vijf EPRES-bevragingen. Een belangrijk onderdeel van de afspraken tussen een werkgever en een werknemer is het contract. In alle bevragingen heeft een meerderheid van meer dan 95% een contract van onbepaalde duur.

Contracten van bepaalde duur zijn in alle bevragingen bij ongeveer 2,5% van de werknemers van toepassing, behalve in de tweede bevraging (3,7%). Wat de duur van het contract betreft, zijn contracten die meer dan een jaar gelden oververtegenwoordigd in de eerste bevraging met 89,1%. 4,2% van de werknemers heeft hier een tijdelijk contract. In de tweede bevraging is dit nog 1,3%.

Een ander belangrijk aspect van de arbeidsvoorwaarden zijn de gepresteerde werkuren. Het hoogste percentage werkt voltijds, gaande van 52,5% in de eerste bevraging tot 61,6% in de laatste. In de eerste bevraging doet 4,1% van de werknemers aan overwerk, dit percentage is enkel hoger in de derde bevraging (4,4%). 23,8% Van de werknemers in de eerste bevraging wordt blootgesteld aan periodes van economische werkloosheid, in de tweede bevraging is dit nog 16,5%. Het grootste aandeel werknemers in alle bevragingen geeft aan eerder wel te weten hoeveel ze op het einde van de maand zullen verdienen, concreet is dit telkens

ongeveer 40% van de werknemers. Het aandeel werknemers dat aangeeft dit helemaal niet te weten is het hoogste in de eerste bevraging, met 13,8%. In de vierde bevraging is dit het laagste met 5,9%. Minder dan de helft van de werknemers ontving een training of opleiding voorzien door de werkgever. In de eerste bevraging is dit 38,5%; In de tweede, derde en vierde bevraging ligt het percentage wat lager, namelijk rond de 30%. In de vijfde bevraging stijgt het percentage werknemers dat een training of opleiding ontving naar 40%.

Tabel 4 Vergelijking van de arbeidsvoorwaarden tussen de tewerkgestelden uit EPRES-BE W1 (n=2707), EPRES-BE W2 (n=235), EPRES-BE W3 (n=293), EPRES-BE W4 (n=189) en EPRES-BE W5 (n=125).

Vraag	Antwoordmogelijkheden	EPRES-BE W1		EPRES-BE W2		EPRES-BE W3		EPRES-BE W4		EPRES-BE W5	
		n	%/G.	n	%/G.	n	%/G.	n	%/G.	n	%/G.
Type contract	Onbepaalde duur	2520	95,9	206	95,4	260	95,6	178	99,4	120	96,0
	Bepaalde duur	68	2,6	8	3,7	8	2,9			3	2,4
	Uitzendarbeid	30	1,1	2	0,9	4	1,5			1	0,8
	Vervangingscontract	7	0,3					1	0,6	1	0,8
	IBO /	4	0,2								
	Startbaanovereenkomst										
	Andere / Missing	78	2,9	19	8,1	21	7,2	10	5,3		
Contractduur	> Een jaar	2347	89,1								
	< Een jaar	98	3,7								
	< Zes maanden	77	2,9								
	Tijdelijk	111	4,2	3	1,3	7	100				
	Andere / Missing	74	2,7	232	98,7	293	97,6				
Werktijden	Deeltijds <21u	398	14,7	25	10,6	32	10,9	20	10,6	11	8,8
	Deeltijds 21-32u	776	28,6	65	27,7	78	26,6	52	27,5	33	26,4
	Voltijds 33-40u	1422	52,5	138	58,7	170	58,0	111	58,7	77	61,6
	Overwerk (>40u)	111	4,1	7	3,0	13	4,4	6	3,2	4	3,2
Periodes van economische werkloosheid	Ja	621	23,8	38	16,5						
	Nee	1987	76,2	193	83,5						
	Andere / Missing	99	3,7	4	1,7						
Weten hoeveel je op het einde van de maand verdient	Volledig eens	576	24,3	70	30,2	89	31,3	74	39,4	43	34,7
	Eerder eens	1039	43,8	94	40,5	124	43,7	81	43,1	54	43,5
	Eerder oneens	431	18,2	39	16,8	49	17,3	22	11,7	19	15,3
	Volledig oneens	327	13,8	29	12,5	22	7,7	11	5,9	8	6,5
	Andere / Missing	334	12,3	3	1,3	9	3,1	1	0,5	1	0,8
Training voorzien door werkgever	Ja	1041	38,5	73	31,6	81	28,1	52	28,0	50	40,0
	Nee	1594	58,9	158	68,4	207	71,9	134	72,0	75	60,0
	Andere / Missing	72	2,7	4	1,7	5	1,7	3	1,6		

Bron: EPRES-BE enquête, Interface Demography (eigen analyses).

Afkortingen: G.: Gemiddelde: bij een continue variabele wordt een percentage, maar een gemiddelde gerapporteerd.

Grijze markering: Niet van toepassing/niet beschikbaar.

4.2. Arbeidsverhoudingen

De arbeidsverhoudingen (Tabel 6) beschrijven het algemene klimaat van een werkplaats en de omgang met collega's en leidinggevende(n). Een belangrijke actor binnen zo'n klimaat is de vakbondsafgevaardigde: 46,1% van de respondenten uit de eerste EPRES-BE-bevraging gaf aan een vakbondsafgevaardigde op de werkvloer te hebben. In de daaropvolgende bevestigingen vindt een voortdurende stijging plaats van dit percentage, gaande tot 64% in de vijfde EPRES-BE-bevraging.

We vroegen ook naar de blootstelling aan ongewenste gedragingen. In de eerste bevestiging geeft 27,1% van de werknemers aan met één of meerdere vormen van ongewenst gedrag in aanraking te komen. In de hierop volgende bevestigingen schommelt dit percentage rond de 25%. Verbaal misbruik komt het meeste voor. In onze eerste bevestiging wordt dit gerapporteerd door 20,2% van de werknemers. In de tweede bevestiging stijgt dit percentage (24%). In de drie laatste bevestigingen daalt het percentage en blijft het onder de 20%. De tweede meest voorkomende vorm van ongewenst gedrag zijn intimidaties of pesterijen, met ongeveer 20% in de eerste twee bevestigingen en ongeveer 15% in de daaropvolgende drie bevestigingen. Ongewenste seksuele aandacht wordt het minst gerapporteerd: 2,6% van de werknemers in de eerste bevestiging kreeg hiermee te maken. In de drie hierop volgende bevestigingen is dit ongeveer 2% van de werknemers. In onze vijfde bevestiging stijgt het percentage naar 3,3%. Discriminatie komt voor in telkens 5-10% van de gevallen.

Om de mate van steun te bepalen die onze respondenten ontvangen van collega's en leidinggevendenden werd een somschaal gecreëerd. Deze drukt de hoeveelheid steun uit in een score tussen 0 (heel veel steun) en 1 (helemaal geen steun). Hoe dichterbij 1, hoe minder steun dus. In de eerste EPRES-BE-bevraging is de score op geen steun van leidinggevendenden (0,53) ongeveer hetzelfde als de score op geen steun van collega's (0,5). Ook in de volgende bevestigingen blijft het verschil tussen de twee klein. In onze vijfde bevestiging vindt een daling plaats in de scores, vooral in de score op geen steun van collega's (0,34).

Tabel 5 Vergelijking van de arbeidsverhoudingen tussen de tewerkgestelden uit EPRES-BE W1 (n=2707), EPRES-BE W2 (n=235), EPRES-BE W3 (n=293), EPRES-BE W4 (n=189) en EPRES-BE W5 (n=125).

Vraag	Antwoordmogelijkheden	EPRES-BE W1		EPRES-BE W2		EPRES-BE W3		EPRES-BE W4		EPRES-BE W5	
		n	%/G.	n	%/G.	n	%/G.	n	%/G.	n	%/G.
Vakbondsagevaardigde aanwezig (*)	Ja	1215	46,1	128	57,7	169	58,3	110	58,5	80	64,0
	Nee	910	34,5	56	25,2	78	26,9	48	25,5	25	20,0
	Niet van toepassing	513	19,4	38	17,1	43	14,8	30	16,0	20	16,0
	Andere / Missing	69	2,5	13	5,5	3	1,0	1	0,5		
Verbaal misbruik (*)	Ja	481	20,2	54	24,0	47	17,0	33	18,3	18	15,4
	Nee	1896	79,8	171	76,0	230	83,0	147	81,7	99	84,6
	Andere / Missing	330	12,2	10	4,3	16	5,5	9	4,8	8	6,4
Ongewenste seksuele aandacht	Ja	64	2,6	5	2,2	5	1,7	3	1,6	4	3,3
	Nee	2364	97,4	226	97,8	281	98,3	181	98,4	118	96,7
	Andere / Missing	279	10,3	4	1,7	7	2,4	5	2,6	3	2,4
Discriminatie	Ja	187	7,8	22	9,7	23	8,2	12	6,7	12	9,9
	Nee	2216	92,2	204	90,3	259	91,8	168	93,3	109	90,1
	Andere / Missing	304	11,2	9	3,8	11	3,8	9	4,8	4	3,2
Intimidaties of pesterijen	Ja	470	19,7	42	18,5	41	14,7	30	16,6	19	15,8
	Nee	1912	80,3	185	81,5	237	85,3	151	83,4	101	84,2
	Andere / Missing	325	12,0	8	3,4	15	5,1	8	4,2	5	4,0
Somschaal ongewenst gedrag	Geen	1673	72,9	155	71,4	204	76,1	133	76,0	90	77,6
	Een of meerdere vormen	623	27,1	62	28,6	64	23,9	42	24,0	26	22,4
	Andere / Missing	411	15,2	18	7,7	25	8,5	14	7,4	9	7,2
Somschaal geen steun van leidinggev.	Score tussen 0-1	1939	0,5289	202	0,5248	247	0,4846	158	0,5341	102	0,4975
Somschaal geen steun van collega's.	Score tussen 0-1	1463	0,4983	166	0,5115	212	0,5039	122	0,4652	94	0,3369

Bron: EPRES-BE enquête, Interface Demography (eigen analyses).

Grijze markering: Niet van toepassing/niet beschikbaar.

Afkortingen: G.: Gemiddelde: Bij continue variabelen wordt geen percentage, maar een gemiddelde gerapporteerd. (*) Verbaal misbruik, ongewenste seksuele aandacht, fysiek geweld, discriminatie en intimidatie/pesterijen werden allemaal bevroegd m.b.t. de werkomgeving en over een periode van de afgelopen 12 maanden. (°) Dit item is niet exact op dezelfde manier bevroegd in beide enquêtes.

Raadpleeg de bijlagen voor een overzicht.

4.3. Precariteitsschaal en de sub-dimensies ervan

De EPRES-Be schaal drukt met een score tussen 0 (niet precair) en 1 (zeer precair) uit hoe precair een bepaalde job is. We proberen een nadelige situatie in kaart te brengen waarbij bepaalde werknemers zich in een algemene toestand van machteloosheid, onzekerheid en weinig sociale bescherming bevinden. Hierbij worden de volgende acht dimensies in overweging genomen:

- Geen vast contract
- Gebrek aan inspraak via vakbonden en/of collega's en leidinggevenden
- Geen basisrechten (werkloosheidsvergoeding, betaalde vakantie, hospitalisatieverzekering, extralegale voordelen)
- Kwetsbaarheid, een autoritaire behandeling, gebrek aan informatie met betrekking tot de gezondheids- en veiligheidsrisico's op het werk en een niet-correcte afhandeling van loon- en administratievoorwaarden
- Afdwingbaarheid van rechten (vakantie, ziekteverlof, thematisch verlof, een dag vrijaf nemen, extralegale voordelen en premies)
- Onzekere werktijden, onvoorspelbare werkuren, asociale tijdstippen, lange werkuren en stand-by moeten zijn
- Een inkomen gesitueerd in het laagste loonkwartiel
- Geen training voorzien door de werkgever

De scores op afzonderlijke dimensies duiden voor elk aspect van precariteit aan hoe sterk dit voorkomt, opnieuw als scores tussen 0 en 1 of bij de categorische variabelen (geen vast contract, laagste loonkwartiel en geen training) als proporties. De totaalscore van de EPRES-Be schaal is een ongewogen lineair gemiddelde van de scores op de verschillende dimensies. Indien er sprake is van sub-dimensies, wordt eerst volgens een gelijkaardige methode (ongewogen gemiddelde van de sub-dimensies) een dimensiescore berekend.

De gemiddelde score op precariteit voor alle werknemers bedraagt 0,308 in de eerste bevraging. Deze score is lager in de hierop volgende bevragingen, waar het telkens een score tussen 0,3 en 0,25 betreft. De scores op precariteit worden wat minder abstract wanneer naar het aandeel van de acht dimensies kijken. In de eerste EPRES-BE-bevraging heeft 3,9% van de werknemers geen vast contract. In de tweede, derde en vierde bevraging ligt dit percentage hoger, rond de 5%. In de vijfde bevraging heeft 4% geen vast contract. De score op gebrek aan inspraak is dalend overheen de verschillende bevragingen, van 0,49 in de eerste tot 0,33 in de vijfde en laatste bevraging. Ook de score op geen basisrechten hebben daalt. In de eerste bevraging is dit 0,33, waar dit in de laatste bevraging 0,21 is. Dezelfde trend vinden we

terug voor kwetsbaarheid (0,35; 0,28) en het afdwingen van rechten (0,15; 0,09). Voor de score op onzekere werktijden vindt een minder eenduidige trend plaats: we starten met een score van 0,18 in de eerste EPRES-BE-bevraging, waarna in de tweede bevraging een stijging plaatsvindt (0,24). In de drie laatste bevragingen vinden we een score van 0,2; wat weer wat lager is dan de tweede, maar hoger dan de eerste bevraging. In alle bevragingen bevindt ongeveer 20% van de werknemers zich in het laagste loonkwartiel. In onze vijfde bevraging stijgt dit aandeel plots (36%). In onze eerste en vijfde bevragingen ontving 60% van de werknemers geen training. In de derde en vierde bevraging is dit aandeel een stuk hoger (72%).

Tabel 6 Vergelijking van de precariteitsschaal en -dimensies tussen de tewerkgestelden uit EPRES-BE W1 (n=2707), EPRES-BE W2 (n=235), EPRES-BE W3 (n=293), EPRES-BE W4 (n=189) en EPRES-BE W5 (n=125).

	EPRES-BE W1		EPRES-BE W2		EPRES-BE W3		EPRES-BE W4		EPRES-BE W5	
	n	% / G.	n	% / G.	n	% / G.	n	% / G.	n	% / G.
Precariteit	2332	0,3080	188	0,2921	179	0,2600	148	0,2649	100	0,2587
Geen vast contract	102	3,9	11	4,7	14	5,0	9	4,8	5	4,0
Gebrek aan inspraak	2638	0,4846	203	0,4188	290	0,3959	187	0,3791	125	0,3272
Geen basisrechten	2638	0,3259	222	0,2556	288	0,2448	188	0,2114	125	0,2080
Kwetsbaarheid	2638	0,3515	231	0,3399	288	0,3114	186	0,2926	125	0,2759
Afdwingen van rechten	2629	0,1550	221	0,1580	216	0,1005	151	0,0997	100	0,0893
Onzekere werktijden	2468	0,1831	206	0,2367	246	0,1997	182	0,2045	123	0,2084
Laagste loonkwartiel	511	21,2	52	22,1	59	20,1	43	22,8	45	36,0
Geen training	1594	60,5	158	68,4	207	71,9	134	72,0	75	60,0

Bron: EPRES-BE enquête, Interface Demography (eigen analyses).

Afkortingen: G.: Gemiddelde: bij continue variabelen wordt geen percentage, maar een gemiddelde gerapporteerd.

Grijze markering: Niet van toepassing/niet beschikbaar.

4.4. Intrinsieke kenmerken van de arbeidstaak (arbeidsinhoud en arbeidsomstandigheden)

Deze paragraaf is gewijd aan de kenmerken en inhoud van de arbeidstaak zelf. Tabel 7 toont vier somschalen en bijbehorende items die omtrent dit onderwerp bevestigd werden, namelijk: taakvariatie, autonomie en kwantitatieve en fysieke taakeisen.

Om de mate van taakvariatie te meten werd een somschaal geconstrueerd. Scores dichtbij 1 wijzen op weinig taakvariatie, scores dichtbij 0 op veel taakvariatie. De mate van taakvariatie stijgt over de verschillende EPRES-BE-bevestigingen, gaande van 0,4 in de eerste, tot 0,36 in de vijfde bevestiging. Overall geeft meer dan 80% aan veel verschillende taken te hebben in hun job. Een hoge mate van vakbekwaamheid wordt telkens door meer dan 70% aangegeven, met uitzondering van de eerste bevestiging, waar dit 61,6% is. Werknemers die aangeven creatief te kunnen zijn in hun job vertegenwoordigen in alle bevestigingen ongeveer 65% van de steekproef, met het hoogste aandeel in de laatste bevestiging (69,7%). In deze bevestiging is ook het aandeel werknemers dat aangeeft veel nieuwe dingen te leren het hoogst (72,1%), net zoals wat de mogelijkheid om bij te leren betreft (64,7%).

Ook om de hoeveelheid autonomie in een job te meten, werd een somschaal gebruikt waarbij 0 verwijst naar veel autonomie en 1 verwijst naar weinig autonomie. We zien geen eenduidige trend in de score op autonomie over de verschillende EPRES-BE bevestigingen. In de eerste bevestiging is de score 0,44. Er vindt een daling in de mate autonomie plaats in de tweede bevestiging (0,5), maar deze stijgt weer in de derde (0,44) bevestiging. In de vierde (0,46) bevestiging daalt de mate van autonomie weer, om weer te stijgen in onze vijfde bevestiging (0,42). EPRES-BE-respondenten geven vooral aan weinig inspraak te hebben in hun job. In alle bevestigingen ligt dit percentage rond de 50%, behalve in de laatste, waar dit 40,7% is. Werknemers die weinig vrijheid hebben in hun job vertegenwoordigen 37,2% van de eerste bevestiging. In de tweede bevestiging is dit hoger, namelijk 40,8%. In de drie laatste bevestigingen ligt het percentage rond de 30%. Het percentage respondenten dat zelf geen beslissingen kan nemen is het hoogste in de tweede bevestiging (47,3%).

We vroegen onze respondenten ook naar de kwantitatieve taakeisen in hun job. De gemiddelde score op deze somschaal bedraagt voor EPRES-respondenten uit de eerste bevestiging (0,65). Overheen de verschillende bevestigingen wijzigt deze score amper. Werknemers geven vooral aan heel snel of hard te moeten werken. In de eerste bevestiging is het aandeel respondenten dat aangeeft heel snel (71,7%) of heel hard (74,7%) te moeten werken hoger dan in de andere bevestigingen. Werknemers die aangeven overdreven veel werk te moeten doen vinden we vooral in de laatste bevestiging (28,7%), waar dit percentage eerder rond de 20 à 25% ligt in de eerdere bevestigingen. Respondenten die aangeven niet voldoende tijd te hebben voor hun werk zijn in de eerste (53,7%), tweede (53,1%) en vierde

(58,1%) bevraging in de meerderheid. In de overige twee bevragingen representeert deze groep net niet de helft van de werknemers.

Tenslotte bevroegen we ook de fysieke inspanning die er van werknemers wordt verwacht. Deze is het hoogste bij werknemers uit de eerste EPRES-bevraging (0,65). 79,3% geeft hier aan veel lichamelijke inspanning te moeten verrichten, 64,6% geeft aan veel zware lasten te moeten verplaatsen of tillen, 60,9% geeft aan vaak lang te moeten werken in een ongemakkelijke houding. De groep werknemers die aangeeft veel lichamelijke inspanningen te moeten verrichten wordt kleiner overheen de bevragingen, maar beslaat telkens meer dan de helft van de steekproef. Wat het verplaatsen of tillen van zware lasten betreft, vinden we overheen de tweede tot en met de vierde bevraging telkens een percentage van rond de 50%, in de vijfde bevraging is dit 44,4%. Het vaak lang moeten werken in een ongemakkelijke houding stijgt en daalt doorheen de verschillende bevragingen, gaande van 46,1% in de tweede bevraging tot 52,4% in de derde, 54,4% in de vierde en 47,2% in de vijfde bevraging.

Tabel 7 Vergelijking van de intrinsieke kenmerken van de arbeidstaak tussen de tewerkgestelden uit EPRES-BE W1 (n=2707), EPRES-BE W2 (n=235), EPRES-BE W3 (n=293), EPRES-BE W4 (n=189) en EPRES-BE W5 (n=125).

Vraag	Antwoordmogelijkheden	EPRES-BE W1		EPRES-BE W2		EPRES-BE W3		EPRES-BE W4		EPRES-BE W5	
		n	%/G.	n	%/G.	n	%/G.	n	%/G.	n	%/G.
Somschaal weinig taakvariatie	Score tussen 0-1	2410	0,4035	230	0,3840	283	0,3700	182	0,3593	124	0,3575
<i>Veel verschillende taken in je job</i>	Ja	1992	81,9	196	86,0	245	86,9	159	86,9	107	86,3
	Nee	439	18,1	32	14,0	37	13,1	24	13,1	17	13,7
	Andere / Missing	276	10,2	7	3,0	11	3,8	6	3,2	1	0,8
<i>Hoge mate van vakbekwaamheid</i>	Ja	1449	61,6	163	72,1	196	70,0	132	73,7	88	72,1
	Nee	904	38,4	63	27,9	84	30,0	47	26,3	34	27,9
	Andere / Missing	354	13,1	9	3,8	13	4,4	10	5,3	3	2,4
<i>Creatief zijn in je job</i>	Ja	1456	63,5	148	66,1	180	65,2	120	67,4	85	69,7
	Nee	838	36,5	76	33,9	96	34,8	58	32,6	37	30,3
	Andere / Missing	413	15,3	11	4,7	17	5,8	11	5,8	3	2,4
<i>Veel nieuwe dingen leren in je job</i>	Ja	1400	62,5	140	61,7	182	66,4	122	69,3	88	72,1
	Nee	839	37,5	87	38,3	92	33,6	54	30,7	34	27,9
	Andere / Missing	468	17,3	8	3,4	19	6,5	13	6,9	3	2,4
<i>Mogelijkheid om bij te leren in je job</i>	Ja	1297	56,2	117	51,5	169	61,7	103	57,9	77	64,7
	Nee	1010	43,8	110	48,5	105	38,3	75	42,1	42	35,3
	Andere / Missing	400	14,8	8	3,4	19	6,5	11	5,8	6	4,8
Somschaal weinig autonomie	Score tussen 0-1	2414	0,4440	229	0,4985	286	0,4390	183	0,4572	125	0,4209
<i>Weinig vrijheid in je job</i>	Ja	887	37,2	91	40,8	91	32,6	61	33,7	41	33,3
	Nee	1498	62,8	132	59,2	188	67,4	120	66,3	82	66,7
	Andere / Missing	322	11,9	12	5,1	14	4,8	8	4,2	2	1,6
<i>Veel inspraak in je job</i>	Ja	1208	52,2	105	46,5	142	51,3	85	47,5	73	59,3
	Nee	1108	47,8	121	53,5	135	48,7	94	52,5	50	40,7
	Andere / Missing	391	14,4	9	3,8	16	5,5	10	5,3	2	1,6
<i>Zelf beslissingen kunnen nemen</i>	Ja	1550	64,9	119	52,7	185	65,4	108	59,3	83	66,4
	Nee	837	35,1	107	47,3	98	34,6	74	40,7	42	33,6
	Andere / Missing	320	11,8	9	3,8	10	3,4	7	3,7		

Tabel 7 Vergelijking van de intrinsieke kenmerken van de arbeidstaak tussen de tewerkgestelden uit EPRES-BE W1 (n=2707), EPRES-BE W2 (n=235), EPRES-BE W3 (n=293), EPRES-BE W4 (n=189) e (n=125).

Somschaal veel kwantitatieve taakeisen	Score tussen 0-1	2458	0,6471	228	0,6355	286	0,6168	182	0,6299	124
<i>Heel snel moeten werken in je job</i>	Ja	1721	71,7	146	64,6	180	63,8	122	67,4	75
	Nee	679	28,3	80	35,4	102	36,2	59	32,6	44
	Andere / Missing	307	11,3	9	3,8	11	3,8	8	4,2	6
<i>Erg hard moeten werken in je job</i>	Ja	1790	74,7	156	69,3	198	70,5	121	68,0	78
	Nee	606	25,3	69	30,7	83	29,5	57	32,0	44
	Andere / Missing	311	11,5	10	4,3	12	4,1	11	5,8	3
<i>Overdreven veel werk moeten doen</i>	Ja	546	23,4	56	25,1	72	26,0	35	19,6	35
	Nee	1783	76,6	167	74,9	205	74,0	144	80,4	87
	Andere / Missing	378	14,0	12	5,1	16	5,5	10	5,3	3
<i>Voldoende tijd hebben voor je werk</i>	Ja	1092	46,3	105	46,9	144	51,6	75	41,9	66
	Nee	1266	53,7	119	53,1	135	48,4	104	58,1	56
	Andere / Missing	349	12,9	11	4,7	14	4,8	10	5,3	3
Somschaal veel fysieke inspanning	Score tussen 0-1	2470	0,6542	231	0,5481	288	0,5517	184	0,5365	124
<i>Veel lichamelijke inspanning</i>	Ja	1949	79,3	154	67,2	186	64,8	119	64,7	71
	Nee	508	20,7	75	32,8	101	35,2	65	35,3	53
	Andere / Missing	250	9,2	6	2,6	6	2,0	5	2,6	1
<i>Veel zware lasten verplaatsen of tillen</i>	Ja	1575	64,6	115	50,2	144	50,3	91	50,0	55
	Nee	862	35,4	114	49,8	142	49,7	91	50,0	69
	Andere / Missing	270	10,0	6	2,6	7	2,4	7	3,7	1
<i>Vaak lang werken in ongemakkelijke houding</i>	Ja	1462	60,9	106	46,1	150	52,4	99	54,4	58
	Nee	938	39,1	124	53,9	136	47,6	83	45,6	65
	Andere / Missing	307	11,3	5	2,1	7	2,4	7	3,7	2

Bron: EPRES-BE enquête, Interface Demography (eigen analyses).

Afkortingen: G.: Gemiddelde; bij continue variabelen wordt geen percentage, maar een gemiddelde gerapporteerd.

Grijze markering: Niet van toepassing/niet beschikbaar.

5. Gevolgen op het gebied van gezondheid en welzijn

Eens we precare tewerkstellingssituaties hebben kunnen meten en inzicht hebben in hoe die in de verschillende sectoren voorkomen, willen we weten of er een link bestaat met een slechtere gezondheid en welzijn van de werknemers.

Tabel 8 geeft een overzicht van de gezondheids- en welzijnsindicatoren die we bevroegen. Om een algemeen beeld te krijgen van de jobtevredenheid van werknemers vroegen we hen of ze hun job zouden aanraden aan vrienden of familie: de meerderheid (57,3%) antwoordde 'nee' op die vraag.

Om de gezondheid van werknemers te bepalen, vroegen we naar hoe ze hun algemene gezondheid zouden inschatten, maar ook naar een aantal specifieke klachten. In de eerste EPRES-bevraging gaf de meerderheid (54,9%) een goede tot zeer goede gezondheid aan. In de tweede bevraging daalt dit percentage naar 49,6%, om dan weer te stijgen in de derde bevraging (55,7%). In de vierde (47%) en vijfde (44,8%) bevraging daalt het percentage weer. Over het algemeen is spierpijn in de rug, nek of bovenste ledematen de meest voorkomende klacht. Deze klacht wordt overal door ongeveer 80% van de werknemers aangegeven. Een andere veelvoorkomende klacht is algemene vermoeidheid, met vooral een hoog percentage in de vierde bevraging (87,4%). Ook rugpijn en spierpijn in lage lichaamsdelen komt bij veel werknemers voor: in de eerste bevraging geeft respectievelijk 76,1% en 72,1% deze klachten aan. Beide klachten worden in de volgende bevragingen door 60 à 70% van de werknemers aangegeven. Ook hoofdpijn of oogpijn wordt door meer dan de helft van de werknemers in elke bevraging gerapporteerd. In de vijfde en laatste bevraging is het aandeel het hoogst (66,4%). Voor maagpijn liggen de percentages steeds net onder de 40%, met een stijging naar 44,4% in de laatste bevraging. Werknemers die last hebben van ademhalingsmoeilijkheden zijn het meest vertegenwoordigd in de vierde bevraging (28,3%) en het minst in de eerste bevraging (17,9%). De resterende percentages liggen steeds rond de 25%. Blessures of letsels komen in alle bevragingen voor bij ongeveer een kwart van de werknemers, in de vierde bevraging is dit wat meer (30,6%). Voor depressies of angsten vinden we een groot verschil tussen de eerste (25,5%) en tweede (38,4%) bevraging. Voor de resterende bevragingen schipperen de percentages rond de 35%. Tot slot zien we voor slapeloosheid of slaapproblemen een oververtegenwoordiging in alle bevragingen. In de eerste bevraging geeft 57,5% aan last te hebben van slapeloosheid of slaapproblemen. In de tweede tot en met vijfde bevraging vindt een stijging plaats: iets meer dan 60% van de werknemers kaart dit probleem aan.

Tabel 8 Vergelijking van de welzijns- en gezondheidsscores tussen de tewerkgestelden uit EPRES-BE W1 (n=2707), EPRES-BE W2 (n=235), EPRES-BE W3 (n=293), EPRES-BE W4 (n=189) en EPRES-BE W5 (n=125).

Vraag	Antwoordmogelijkheden	EPRES-BE W1		EPRES-BE W2		EPRES-BE W3		EPRES-BE W4		EPRES-BE W5	
		n	% / G.	n	% / G.	n	% / G.	n	% / G.	n	% / G.
Zou je je job aanraden?	Ja	952	42,7								
	Nee	1276	57,3								
	Andere / Missing	479	17,7								
Algemene gezondheid	Zeer goed / Goed	1362	54,9	116	49,6	162	55,7	87	47,0	56	44,8
	Matig / Slecht	1121	45,1	118	50,4	129	44,3	98	53,0	69	55,2
	Andere / Missing	224	8,3	1	0,4	2	0,7	4	2,1		
Rugpijn	Ja	1877	76,1	165	71,1	202	69,7	132	71,7	91	72,8
	Nee	591	23,9	67	28,9	88	30,3	52	28,3	34	27,2
	Andere / Missing	239	8,8	3	1,3	3	1,0	5	2,6		
Spierpijn rug / nek / bovenste ledematen	Ja	1980	80,2	194	83,6	230	79,0	147	80,3	100	80,0
	Nee	489	19,8	38	16,4	61	21,0	36	19,7	25	20,0
	Andere / Missing	238	8,8	3	1,3	2	0,7	6	3,2		
Spierpijn lage lichaamsdelen	Ja	1776	72,1	148	63,5	199	68,9	125	67,9	88	70,4
	Nee	688	27,9	85	36,5	90	31,1	59	32,1	37	29,6
	Andere / Missing	243	9,0	2	0,9	4	1,4	5	2,6		
Hoofdpijn / Oogpijn	Ja	1399	56,8	144	61,8	179	61,9	113	61,4	83	66,4
	Nee	1066	43,2	89	38,2	110	38,1	71	38,6	42	33,6
	Andere / Missing	242	8,9	2	0,9	4	1,4	5	2,6		
Maagpijn	Ja	910	37,2	91	39,4	110	37,9	72	39,3	55	44,4
	Nee	1539	62,8	140	60,6	180	62,1	111	60,7	69	55,6
	Andere / Missing	258	9,5	4	1,7	3	1,0	6	3,2	1	0,8
Ademhalingsmoeilijkheden	Ja	438	17,9	57	24,9	69	23,8	52	28,3	29	23,6
	Nee	2015	82,1	172	75,1	221	76,2	132	71,7	94	76,4
	Andere / Missing	254	9,4	6	2,6	3	1,0	5	2,6	2	1,6
Blessures / Letsels	Ja	658	26,7	59	25,7	78	27,0	56	30,6	32	26,0
	Nee	1804	73,3	171	74,3	211	73,0	127	69,4	91	74,0
	Andere / Missing	245	9,1	5	2,1	4	1,4	6	3,2	2	1,6
Depressies / Angsten	Ja	618	25,5	86	38,4	102	36,0	60	34,3	41	33,9
	Nee	1803	74,5	138	61,6	181	64,0	115	65,7	80	66,1
	Andere / Missing	286	10,6	11	4,7	10	3,4	14	7,4	4	3,2

Tabel 8 Vergelijking van de welzijns- en gezondheidsscores tussen de tewerkgestelden uit EPRES-BE W1 (n=2707), EPRES-BE W2 (n=235), EPRES-BE W3 (n=293), EPRES-BE W4 (n=189) en EPRES-BE W5 (n=125).

Algemene vermoeidheid	Ja	1924	78,0	192	82,1	236	81,7	160	87,4	104	83,2
	Nee	544	22,0	42	17,9	53	18,3	23	12,6	21	16,8
	Andere / Missing	239	8,8	1	0,4	4	1,4	6	3,2		
Slapeloosheid / Slaapproblemen	Ja	1412	57,5	147	63,6	174	61,5	119	65,4	77	62,6
	Nee	1045	42,5	84	36,4	109	38,5	63	34,6	46	37,4
	Andere / Missing	250	9,2	4	1,7	10	3,4	7	3,7	2	1,6
Somschaal slechte mentale gezondheid	Score tussen 0-1	2475	0,4683	234	0,5318	291	0,5009	184	0,5041	125	0,4896

Bron: EPRES-BE enquête, Interface Demography (eigen analyses).

Afkortingen: G.: Gemiddelde: bij continue variabelen wordt geen percentage, maar een gemiddelde gerapporteerd.

Grijze markering: Niet van toepassing/niet beschikbaar.

6. Evolutie van de EPRES voor de respondenten die deelnamen aan alle EPRES-BE-bevragingen

In totaal namen 117 respondenten deel aan elk van de vijf EPRES-BE-bevragingen die tot nu toe plaatsvonden. In deze paragraaf wordt specifiek aandacht gewijd aan deze steekproef en hun verloop bij EPRES. Hierbij ligt de focus op de socio-demografische- en jobkenmerken, alsmede de score op de precariteitschaal, de sub-dimensies en mentale gezondheid.

6.1. Socio-demografische- en jobkenmerken

Tabel 9 geeft een overzicht weer van de socio-demografische- en jobkenmerken van de respondenten die deelnamen aan de eerste vijf EPRES-BE-bevragingen (n=117). Wat leeftijd betreft, bestaat het grootste deel van onze steekproef in de eerste bevraging uit oudere respondenten van 50 tot 74 jaar (43,6%). Hierop volgen respectievelijk de respondenten van 40-50 jaar (29,1%) en 25-39 jaar (25,6%). Jongeren van 15-24 jaar beslaan maar 1,7% van onze steekproef. Bij een tweede bevraging vroegen we niet opnieuw naar de leeftijd en het geslacht van de respondenten. Voor deze kenmerken worden hier enkel de gegevens uit de eerste bevraging weergegeven. De meerderheid (53%) zijn vrouwen. Het grootste deel van de steekproef heeft een diploma hoger secundair onderwijs als hoogst behaalde diploma (44,7%). Hierop volgen respondenten met een diploma hoger onderwijs als hoogst behaalde diploma (31,6%). Respondenten zonder diploma of met een diploma lager onderwijs of leercontract beslaan het kleinste deel van de steekproef (23,7%). De meerderheid van de respondenten werkt voltijds. In de eerste bevraging zijn dit 69 respondenten (64,5%). We zien dat in de volgende bevragingen een deel van deze respondenten deeltijds is beginnen werken, aangezien in de tweede bevraging nog 65 respondenten (60,2%) voltijds werkt. In de derde, vierde en vijfde bevraging blijft het aandeel voltijds werkenden schommelen rond de 60%. Het aantal respondenten met een contract van onbepaalde duur stijgt overheen de verschillende bevragingen. In de eerste bevraging zijn dit 104 respondenten (95,4%). In de tweede bevraging komt hier één respondent bij (98,1%). In de derde bevraging hebben 107 (99,1%) van de respondenten een contract van onbepaalde duur. In de vierde bevraging zijn dit er 111 (99,1%), in de vijfde en laatste bevraging 112 (98,2%). In deze laatste bevraging heeft 1 respondent een contract van bepaalde duur en heeft 1 respondent een vervangingscontract (0,9%).

Tabel 9 Vergelijking o.b.v. socio-demografische- en jobkenmerken tussen respondenten die deelnamen aan alle bevragingen EPRES-BE-W1, EPRES-BE-W2, EPRES-BE-W3, EPRES-BE-W4 en EPRES-BE-W5 (n=117).

Vraag	Antwoordmogelijkheden	EPRES-BE-W1		EPRES-BE-W2		EPRES-BE-W3		EPRES-BE-W4		EPRES-BE-W5	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Leeftijd in 4 categorieën	15-24	2	1,7								
	25-39	30	25,6								
	40-50	34	29,1								
	50-74	51	43,6								
Geslacht	Man	54	46,2								
	Vrouw	62	53,0								
	Ander	1	0,9								
Hoogst behaalde onderwijsdiploma	Geen diploma - of lager onderwijs + Lager secundair onderwijs en leercontract	27	23,7								
	Hoger secundair onderwijs	51	44,7								
	Hoger onderwijs (universitair en niet-universitair)	36	31,6								
	Andere / Missing	3	2,6								
Voltijds/Deeltijds werk	Full-time	69	64,5	65	60,2	69	59,5	68	59,1	61	60,4
	Part-time	38	35,5	43	39,8	47	40,5	47	40,9	40	39,6
	Andere / Missing	10	8,5	9	7,7	1	0,9	2	1,7	16	13,7
Soort contract	Contract van onbepaalde duur	104	95,4	105	98,1	107	99,1	111	99,1	112	98,2
	Contract van bepaalde duur	4	3,7	2	1,9					1	0,9
	Uitzendarbeid					1	0,9				
	Vervangingscontract	1	0,9					1	0,9	1	0,9
	IBO/Startbaanovereenkomst										
Andere / Missing	8	6,8	10	8,5	9	7,7	5	4,3	3	2,6	

Bron: EPRES-BE enquête, Interface Demography (eigen analyses).

Grijze markering: Niet van toepassing/niet beschikbaar.

6.2. Precariteitsschaal en -dimensies en mentale gezondheid

Tabel 10 geeft de score op de precariteitsschaal weer voor de tewerkgestelde respondenten die deelnamen aan de eerste vijf EPRES-BE-bevragingen, alsmede de sub-dimensies en hun gemiddelde score op mentale gezondheid. De precariteitsscore is gedaald tussen de eerste en de vijfde EPRES-BE-bevraging. In de eerste bevraging is de gemiddelde score op precariteit 0,27. In de tweede bevraging is de score lager (0,26). In de derde en vierde bevraging vinden we de laagste scores (0,24). In de vijfde bevraging vindt een zeer lichte stijging plaats (0,25). Het aandeel respondenten dat geen vast contract heeft daalt overheen de verschillende bevragingen, waar 3,7% geen vast contract heeft in de eerste bevraging en nog 2,1% geen vast contract heeft in de vijfde bevraging. Ook de score op het gebrek aan inspraak daalt van een score van 0,4 in de eerste bevraging naar een score van 0,25 in de vijfde bevraging. Hetzelfde geldt voor de score op geen basisrechten, dewelke daalt van 0,23 in de eerste bevraging naar 0,2 in de vijfde bevraging. Ook de scores op kwetsbaarheid (0,31; 0,27), het afdwingen van rechten (0,14; 0,08) dalen tussen de eerste en laatste bevraging. De score op onzekere werktijden blijft nagenoeg onveranderd: we vinden een score van 0,22 in de eerste bevraging en een score van 0,21 in de vijfde bevraging. Het aandeel respondenten dat zich in het laagste loonkwartiel bevindt, stijgt: 13% van de steekproef in de eerste bevraging bevindt zich in het laagste loonkwartiel, in de vijfde bevraging is dit aandeel gestegen naar 33%. Ook het aandeel respondenten dat geen training ontving stijgt. In de eerste bevraging is dit 55,1%, in de vijfde bevraging is dit 60,8%.

Tabel 10 Vergelijking van de precariteitsschaal en -dimensies en mentale gezondheid tussen de tewerkgestelden die deelnamen aan alle bevragingen EPRES-BE W1 (n=108), EPRES-BE W2 (n=109), EPRES-BE W3 (n=112), EPRES-BE W4 (n=107) en EPRES-BE W5 (n=97).

	EPRES-BE W1		EPRES-BE W2		EPRES-BE W3		EPRES-BE W4		EPRES-BE W5	
	n	% / G.	n	% / G.	n	% / G.	n	% / G.	n	% / G.
Precariteit	107	0,2662	89	0,2579	70	0,2362	85	0,2412	79	0,2477
<i>Geen vast contract</i>	4	3,7	3	2,9	3	2,8	3	2,8	2	2,1
<i>Gebrek aan inspraak</i>	107	0,4011	96	0,3750	112	0,3518	107	0,3714	97	0,3178
<i>Geen basisrechten</i>	107	0,2266	103	0,2257	112	0,2098	107	0,1916	97	0,1959
<i>Kwetsbaarheid</i>	107	0,3133	107	0,3020	112	0,2850	107	0,2586	97	0,2704
<i>Afdwingen van rechten</i>	107	0,1389	102	0,1375	90	0,0887	87	0,0722	79	0,0800
<i>Onzekere werktijden</i>	107	0,2178	97	0,2242	91	0,1908	105	0,2020	96	0,2064
<i>Laagste loonkwartiel</i>	14	13,0	21	19,3	21	18,8	23	21,5	32	33,0
<i>Geen training</i>	59	55,1	67	62,6	75	67,0	73	68,2	59	60,8
Somschaal slechte mentale gezondheid	108	0,4781	109	0,5196	112	0,4993	107	0,5084	97	0,4878

Bron: EPRES-BE enquête, Interface Demography (eigen analyses).

Afkortingen: G.: Gemiddelde: bij continue variabelen wordt geen percentage, maar een gemiddelde gerapporteerd.

7. Besluit

Dit rapport bood een overzicht van de kenmerken van de steekproef over de vijf verschillende waves van het EPRES-BE onderzoek heen, alsmede de eerste beschrijvende resultaten van het onderzoek. De belangrijkste doelstelling was hierbij niet alleen om een beeld te schetsen van de initiële steekproef, maar ook om de selectieve uitval in de longitudinale steekproef te documenteren. De eerste EPRES-BE-bevraging resulteerde namelijk in 3394 geldige antwoorden, waarvan 312 respondenten opnieuw deelnamen aan een tweede bevraging. Aan de derde EPRES-BE-bevraging namen 382 respondenten opnieuw deel, aan de vierde bevraging 208. In de vijfde bevraging bleven 144 respondenten over.

Van de 3394 deelnemers uit de eerste bevraging werkte 78,8% in loondienst, 0,3% was zelfstandige en 3,3% bevond zich in een situatie van progressieve tewerkstelling. De grootste sector was de schoonmaaksector, die meer dan de helft van de steekproef besloeg (50,8%). Ook de industrie was een grote sector (19,4%). De schoonmaaksector bleef de grootste sector in de volgende EPRES-BE-bevragingen, maar verloor een deel van haar overwicht aan de non-profitsector, die steeg van 6,7% in de eerste bevraging tot 20,5% in de vijfde bevraging. De schoonmaaksector besloeg in deze laatste bevraging nog 30% van onze steekproef.

We vergeleken de socio-demografische verdeling tussen de steekproeven van de eerste vijf EPRES-BE-bevragingen. De samenstelling van de leeftijdscategorieën verouderde in de verschillende bevragingen. In alle bevragingen vonden we meer vrouwen dan mannen. Wat opleidingsniveau betreft, viel op dat aan de eerste bevraging minder mensen met een diploma hoger onderwijs (13,5%) en meer mensen met een diploma lager secundair onderwijs als hoogst behaalde onderwijsdiploma deelnamen. In de volgende bevragingen steeg het aandeel respondenten met een diploma hoger secundair onderwijs en een diploma hoger onderwijs. Op basis van deze gegevens kunnen we concluderen dat de selectieve uitval zich vooral voordeed bij lager opgeleide deelnemers. In alle bevragingen bestond de steekproef voor een kleine meerderheid uit voltijdse werknemers. Naar contracttype viel op dat in alle bevragingen een grote meerderheid een contract had van onbepaalde duur.

We vergeleken verder bijkomende huishoudenskenmerken tussen de tewerkgestelden van de eerste vijf EPRES-BE-bevragingen. Wat de gezinssituatie betreft, besloegen koppels met inwonende kinderen in alle bevragingen ongeveer de helft van de steekproef. Het aandeel alleenstaanden daalde over de verschillende bevragingen. Enkel de categorie alleenstaanden met inwonende kinderen steeg en was het hoogste in de vijfde bevraging (12,8%). Het aandeel koppels zonder kinderen steeg ook overheen de verschillende bevragingen. Er was in alle bevragingen sprake van een goede werk-privé balans bij meer dan 70% van de werknemers, het percentage was lager in de laatste dan de eerste bevraging. Het aandeel respondenten dat aangaf (zeer) gemakkelijk toe te komen met het gezinsinkomen steeg overheen de verschillende bevragingen. Ook het gemiddelde netto-inkomen steeg, gaande van €2723 in de eerste bevraging tot €3414 per maand in de vijfde bevraging.

Verder bespraken we de arbeidskwaliteit van onze respondenten aan de hand van vier categorieën, namelijk de arbeidsvoorwaarden, de arbeidsverhoudingen, de precariteitschaal die voor deze studie werd ontwikkeld en tot slot de intrinsieke kenmerken van de arbeidstaak. Wat de arbeidsvoorwaarden betreft zagen we dat meer dan 95% in alle bevestigingen een contract had van onbepaalde duur. Het percentage dat voltijds werkt steeg overheen de bevestigingen, gaande van 52,5% in de eerste, tot 61,6% in de vijfde bevestiging. Het percentage daalde tussen de eerste en de vijfde bevestiging. In de eerste bevestiging geeft 13,8% aan helemaal niet te weten hoeveel ze op het einde van de maand zullen verdienen. Dit percentage daalde tot 5,9% in de vierde bevestiging. In alle bevestigingen ontving minder dan de helft van de werknemers een training of opleiding voorzien door de werkgever. Wat vervolgens de arbeidsverhoudingen betreft, gaf 46,1% van de respondenten uit de eerste bevestiging aan een vakbondsafgevaardigde op de werkvloer te hebben. Dit percentage steeg overheen de verschillende bevestigingen, tot 64% in de vijfde bevestiging. In de eerste bevestiging kwam 27,1% van de werknemers met één of meerdere vormen van ongewenst gedrag in aanraking. In de volgende bevestigingen schommelde dit percentage rond de 25%. Verbaal misbruik kwam het meeste voor. Hierop volgen intimidaties of pesterijen. Ongewenste seksuele aandacht werd het minste gerapporteerd maar we nemen wel een stijging waar van bijna 2% in de vijfde bevestiging (3,3%). Discriminatie kwam het meeste voor in de vijfde bevestiging (9,9%). De mate waarin werknemers steun ontvangen van hun leidinggevenden en/of collega's stijgt overheen de bevestigingen. De gemiddelde score op precariteit voor alle werknemers bedraagt 0,31 in de eerste bevestiging. Deze score is lager in de hierop volgende bevestigingen, waar het telkens een score tussen 0,3 en 0,25 betreft. Deze daling is vooral te wijten aan een daling in het aandeel respondenten dat geen vast contract, een gebrek aan inspraak en geen basisrechten had en kwetsbaar was. De afdwingbaarheid van rechten steeg. Opvallend was de stijging in het aandeel respondenten dat zich in het laagste loonkwartiel bevond. Waar het in de eerste vier bevestigingen ging om ongeveer 20%, was dit percentage 36% in de vijfde bevestiging. Tot slot bespraken we de kenmerken en inhoud van de arbeidstaak zelf. De mate van taakvariatie steeg over de verschillende EPRES-BE-bevestigingen. Wat autonomie betreft namen we geen eenduidige trend waar. Over het algemeen is de mate van autonomie tussen de eerste en vijfde bevestiging ongeveer constant gebleven. Ook wat kwantitatieve taakeisen betreft namen we weinig verschil waar tussen de verschillende bevestigingen. De score op fysieke inspanning die van werknemers wordt verwacht is het hoogste bij werknemers uit de eerste bevestiging, deze daalde constant tot en met de vijfde bevestiging.

Om af te sluiten gaven we een overzicht van de gevolgen op het gebied van gezondheid en welzijn. De algemene gezondheid van werknemers daalde over de verschillende EPRES-BE-bevestigingen: waar in de eerste bevestiging de meerderheid (54,9%) een goede tot zeer goede gezondheid aangaf, bleef hier in de vijfde bevestiging nog 44,8% van over. De meest voorkomende klacht was spierpijn in de rug, nek of bovenste ledematen. Ook algemene vermoeidheid kwam veel voor. We namen voor een aantal specifieke klachten een stijging waar tussen de eerste en vijfde bevestiging. Concreet gaat het over hoofdpijn/oogpijn,

maagpijn, ademhalingsmoeilijkheden, depressies/angsten, algemene vermoeidheid, slapeloosheid/slapeloosheid en een slechte mentale gezondheid. De resterende klachten (rugpijn, spiepijnen en blessures of letsels) bleven nagenoeg onveranderd.

Wat de selectieve uitval betreft kunnen we concluderen dat de respondenten die deelnamen aan de vijf bevestigingen vooral hoger geschoolde respondenten zijn die aangaven goed toe te komen met het gezinsinkomen. De respondenten die overblijven bij de laatste bevestiging geven een betere werk-privé balans aan en werken meer voltijds. Over het algemeen zijn de arbeidsverhoudingen beter in de laatste bevestiging, ook de score op precariteit is hier lager. De kenmerken van de arbeidstaak blijven ongeveer constant. Opvallend is dat ondanks de betere arbeidskwaliteit in de overgebleven steekproef, de gevolgen die zij ervaren op het vlak van gezondheid en welzijn niet beter zijn. Een aantal specifieke gezondheidsklachten komen vaker voor in deze steekproef en het mentaal welzijn is slechter. De verklaring voor deze uitkomst is vooralsnog onduidelijk. Mogelijk vormen de gezondheidsklachten bij deze werknemers een drijfveer om deel te nemen aan het onderzoek.